

Nonum et decimum præceptum.

Non concupisces domum proximi tui :

Nec desiderabis uxorem ejus, non servum, non ancillam, non bovem; non asinum, nec omnia, quæ illius sunt.

1. In his duobus præceptis, quæ postremo loco tradita sunt, illud in primis sciendum est, rationem fere constitui, qua cetera præcepta servantur. Nam quod his verbis præscriptum est, eo spectat, ut, si quis studet superiora legis jussa servare, hoc maxime faciat, ne concupiscat : quoniam qui non concupiscet, suis contentus, aliena non appetet, aliorum commodis gaudebit, Deo immortalī gloriam tribuet, gratias eidem maximas aget, Sabbatum colet, id est quiete perpetua fruatur, majoresque venerabitur : neminem denique neque re, neque verbis, neque ullo alio modo lædet. Nam stirps, ac semen malorum omnium est prava concupiscentia,¹ qua qui incensi sunt, præcipites feruntur in omne flagitiorum, et scelerum genus. His animadversis, et Parochus in iis, quæ sequuntur, tradendis diligentior, et fideles ad audiendum erunt attentiores.

2. Sed quamquam hæc duo præcepta conjunxerimus, propterea quod, cum non dissimile sit eorum argumentum, eandem docendi viam habent, Parochus tamen et cohortando, et monendo poterit communiter, vel separatim, ut commodius sibi videbitur, ea tractare : sin autem Decalogi interpretandi munus susceperit, demonstrabit, quæ sit horum duorum præceptorum dissimilitudo, quidve una concupiscentia ab altera differat; quam differentiam libro quæstionum in Exodum D. Augustinus declarat.² Nam ex iis altera solum spectat, quid utile sit, quid fructuosum : alteri propositæ sunt libidines, et voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiscit, is lucrum potius, et quod utile est, consecratur, quam voluptatem : si vero alienam uxorem appetit, non utilitatis, sed voluptatis cupiditate ardet.

3. Verum horum præceptorum duplex fuit necessitas : altera, ut sexti, septimique præcepti sententia explicaretur ; nam etsi

¹ I. Tim. VI. 10; Jac. I. 14. IV. 1. — ² Quæst. LXXVI.

quodam naturæ lumine intellectum est, alienæ uxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio; nam si concupiscere liceret, fas item esset potiri : tamen plerique ex Judæis, peccato obcæcati, in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent, id a Deo prohibitum esse : imò vero, lata, et cognita hac Dei lege, multi, qui se legis esse interpretes profitebantur, in eo errore versati sunt : id quod animadvertere licet ex illo Domini sermone apud sanctum Matthæum : Audistis quia dictum est antiquis : Non mœchaberis. Ego autem dico vobis : et quæ sequuntur.¹ Altera est horum præceptorum necessitas, quod aliqua distincte, explicateque vetantur, quæ sexto, et septimo explicate non prohibebantur; nam, exempli causa, septimum præceptum prohibuit, ne quis injuste concupiscat aliena, aut eripere conetur; hoc autem vetat, ne ullo modo quis concupiscat, etsi jure, legeque assequi id possit, ex cujus adeptione proximo damnum importari videat.

Sed illud in primis, antequam ad præcepti explicationem veniamus, fideles docendi erunt, nos hac lege non ad id solum institui, ut cupiditates nostras cohibeamus : sed etiam Dei erga nos pietatem, quæ immensa est, cognoscamus; nam cum superioribus legis præceptis nos quibusdam quasi præsidiiis munisset, ne quis nos ipsos, aut nostra violaret; hoc adjuncto præcepto, illud maxime providere voluit, ne appetitionibus nostris nos ipsi læderemus : quod facile futurum fuit, si omnia cupere, atque optare liberum nobis, atque integrum esset; hac igitur non concupiscendi lege præscripta, illud a Deo provisum est, ut cupiditatum aculei, quibus ad perniciosam quæque incitari solemus, hujus legis vi quodammodo excussi, nos minus urgeant, majusque propterea temporis spatium nos molesta illa cupiditatum sollicitudine liberati, ad ea præstanda pietatis, et religionis officia habeamus, quæ ipsi Deo multa, maximaque debemus.

Neque id solum hæc lex nos docet, verum etiam illud ostendit, legem Dei ejusmodi esse, quæ non externis solum munerum functionibus, sed etiam intimo animi sensu servanda sit : hocque inter divinas, et humanas leges interest, quod hæc rebus tantum externis contentæ sunt; illæ vero, quoniam

¹ Matth. V, 27.
CAT. TRID. — 24

4.
In eis elucet Dei bonitas erga nos,

5.
et totius legis sanctitas.

animum Deus intuetur, ipsius animi puram, sinceramque castitatem, atque integritatem requirunt. Est igitur divina lex, quasi speculum quoddam, in quo naturæ nostræ vitia intuemur; quamobrem dixit Apostolus: Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces;¹ cum enim concupiscentia, id est peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infixus inhæreat, ex hoc agnoscimus, in peccato nos nasci; quapropter supplices ad eum confugimus, qui solus potest peccati sordes eluere.

Duplex pars præcepti: affirmativa et negativa.

HABENT autem hæc singula præcepta illud cum ceteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant.

6.
Non prohibetur

QUOD ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, concupiscentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium esse, ut concupiscere spiritum adversus carnem,² vel expetere justificationes Dei in omni tempore,³ id quod David summopere cupiebat; Parochus doceat, quæ concupiscentia illa sit, quam hujus legis præscripto fugere oporteat.

ipsa vis concupiscendi,

Quare sciendum est, concupiscentiam esse commotionem quandam, ac vim animi, qua impulsus, homines quas non habent, res jucundas appetunt; et quemadmodum reliqui animi nostri motus non perpetuo mali sunt: ita hæc concupiscendi vis non semper in vitio est ponenda; neque enim propterea malum est, si cibum, aut si potum appetimus, aut cum frigemus, si calefcere; aut contra, cum calemus, si frigescere cupimus; et quidem recta hæc concupiscendi vis, Deo auctore, nobis a natura insita est: sed primorum parentum nostrorum peccato factum est, ut illa naturæ fines transiliens, usque adeo depravata sit, ut ad ea concupiscenda sæpe incitetur, quæ spiritui, ac rationi repugnant.

quæ a Deo est

et multas utilitates habet,

Quin etiam hæc vis, si moderata est, suisque finibus continetur, sæpe etiam non mediocres utilitates præbet; nam illud primum efficit, ut assiduis precibus Deum oremus, supplicesque ab eo petamus, quæ maxime cupimus; oratio enim cupiditatis nostræ interpretis est; quod si recta hæc concupiscendi vis abesset, non tam multæ preces essent in Ecclesia Dei. Efficit præterea, ut chariora sint nobis Dei munera;

¹ Rom. VII, 7. — ² Gal. V, 17. — ³ Ps. CXVIII, 20.

quo enim vehementiori alicujus rei cupiditate flagramus, eo charior illa nobis res est, atque jucundior, cum eam adepti sumus; tum vero delectatio ipsa, quam ex re concupita sentimus, facit, ut majore pietate gratias Deo agamus; itaque, si concupiscere aliquando licet, fateamur necesse est, non omnem concupiscendi vim prohibitam esse; et quamquam D. Paulus concupiscentiam peccatum esse dixit,¹ id in eam tamen sententiam accipiendum est, in quam Moyses locutus est,² cujus ille testimonium affert, id quod ipsius Apostoli oratio declarat; nam illam carnis concupiscentiam vocat in epistola ad Galatas: Spiritu, inquit, ambulate, et desideria carnis non perficietis.³ Naturalis igitur illa cupiditatis vis, et moderata, quæ fines suos non egreditur, non vetatur, multoque minus spiritalis illa rectæ mentis cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitatur, quæ carni repugnant; ad hanc ipsam enim sacræ litteræ nos adhortantur: Concupiscite sermones meos;⁴ et: Transite ad me omnes, qui concupiscitis me.⁵

Itaque hoc interdicto non ipsa concupiscendi vis, qua tum ad bonum, tum ad malum uti licet, sed usus pravæ cupiditatis, quæ carnis concupiscentia, et peccati fomes vocatur, ac, si animi assensionem adjunctam habeat, semper in vitiis numeranda est, omnino prohibetur. Ergo ea tantum concupiscendi libido vetita est, quam carnis concupiscentiam vocat Apostolus,⁶ illi scilicet concupiscendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus a Deo constitutis continentur. Hæc cupiditas damnata est, vel quia malum appetit, veluti adulteria, ebrietates, homicidia, et alia ejusmodi nefaria scelera, de quibus ita Apostolus: Non simus, inquit, concupiscentes malorum, sicut et illi concupierunt;⁷ vel quia, etsi res natura sua malæ non sunt, causa tamen aliunde exstat, quare illas concupiscere nefas sit; quo in genere sunt ea, quæ ne possideamus, Deus, aut Ecclesia prohibet: non enim ea nobis appetere licet, quæ possidere omnino nefas sit, qualia olim in vetere lege fuerunt aurum, et argentum, ex quibus idola conflata erant: quæ Dominus in Deuteronomio vetuit, ne quis concupisceret.⁸

sed tantum usus pravæ cupiditatis.

¹ Rom. VII, 20. — ² Exod. XX, 17. — ³ Gal. V, 16. — ⁴ Sap. VI, 12. — ⁵ Eccli. XXIV, 26. — ⁶ Gal. V, 16, 24. — ⁷ I. Cor. X, 6. — ⁸ Deut. VII, 25.

Ob eam præterea causam hæc cupiditas vitiosa prohibetur, quoniam, quæ appetuntur, aliena sunt, ut domus, servus, ancilla, ager, uxor, bos, asinus, et alia multa, quæ cum aliena sint, ea concupiscere vetat divina lex : rerumque ejusmodi cupiditas nefaria est, et in peccatis gravissimis numeratur, cum illis concupiscendis animi præbetur assensus; nam tum peccatum natura existit, cum post malarum cupiditatum impulsus animus rebus pravis delectatur, atque his vel assentitur, vel non repugnat : id quod D. Jacobus, cum peccati originem, et progressionem ostendit, illis verbis docet : Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum : peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.¹

7
verba
præcepti
expenduntur :

CUM igitur lege ita caveatur, Non concupisces : hæc verba ad eum sensum referuntur, ut nostras cupiditates a rebus alienis cohibeamus; alienarum enim rerum cupiditatis sitis immensa est, atque infinita, neque unquam satiatur, ut scriptum est : Avarus non implebitur pecunia;² de quo ita est apud Isaiam : Væ qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis;³ sed ex singularum vocum explicatione facilius intelligetur hujus peccati fœditas, et magnitudo.

domus

Quare Parochus docebit, Domus vocabulo non locum modo, quem incolimus, sed universam hereditatem significari, ut ex divinorum scriptorum usu, consuetudineque cognoscitur. In Exodo scriptum est, obstetricibus a Domino domos esse ædificatas;⁴ sententia eo spectat, ut illarum facultates ab eo auctas esse, atque amplificatas interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac præcepti lege vetitum nobis esse, ne divitias avidè expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati invidemus, sed statu nostro, qualis ille sit, sive humilis, sive excelsus, contenti simus; alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam esse, intelligere debemus; nam hoc item ad domum pertinet.

bos, asinus,

Quod vero sequitur, Nec bovem, non asinum, id ostendit non solum, quæ magna sunt, ut domus, nobilitas, et gloria,

¹ Jac. I, 14. — ² Eccle. V, 9. — ³ Is. V, 8. — ⁴ Ex. I, 21.

cum aliena sint, concupiscere nobis non licere, sed etiam parva, qualia illa sint, sive animata, sive inanimata.

Sequitur deinceps, Neque servum; quod intelligendum est *servus*, tam de captivis, quam de reliquo genere servorum, quos, ut cetera alterius bona, concupiscere non debemus; liberos vero homines, qui voluntate serviunt, vel mercede conducti, vel amore, observantiaque impuls, nullo modo neque verbis, neque spe, neque pollicitationibus, neque præmiis quis corrumpere, aut sollicitare debet, ut eos deserant, quibus se ipsi sponte addixerunt; imo vero, si ante id tempus, quo se in illorum famulatu fore promiserant, ab illis recesserint, hujus præcepti auctoritate admonendi sunt, ut ad eos ipsos omnino revertantur.

Quod autem in præcepto mentio fit proximi, id eo pertinet, ut hominum vitium demonstretur, qui vicinos agros, aut proximas domos, aut aliam rem ejusmodi, quæ secum continens sit, appetere solent. Vicinitas enim, quæ in parte amicitiae ponitur, ab amore ad odium cupiditatis vitio traducitur. Hoc vero præceptum ii minime violant, qui res, quas proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut justo pretio emunt; ii enim non modo proximum non lædunt, sed valde adjuvant, cum ei pecunia majori commodo, usuique futura sit, quam res illæ, quas ipse venditat.

Hanc de re aliena non concupiscenda legem altera sequitur, quæ prohibet, ne alienam concupiscamus uxorem; qua lege non ea quidem tantum prohibita censetur concupiscendi libido, qua adulter alterius uxorem appetit, sed etiam, qua affectus aliquis alterius uxorem in matrimonium ducere concupiscit; eo enim tempore, cum repudii permittebatur libellus, illud facile evenire poterat, ut quæ ab uno repudiata esset, eam alter uxorem acciperet; at hoc Dominus vetuit : ne aut mariti ad uxores relinquendas sollicitarentur, aut uxores maritis difficiles se, ac morosas ita præberent, ut eam ob causam quædam quasi necessitas viris imponeretur illas repudiandi; nunc vero gravius est peccatum, cum mulierem, etiam si a viro repudiata sit, alteri in matrimonium ducere non liceat, nisi marito mortuo; itaque qui alterius uxorem concupiscet, facile ex una in aliam incidet cupiditatem : aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet;

atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri desponsatæ sunt; neque enim has item concupiscere licet, cum iis, qui hæc pacta rescindere student, violent sanctissimum fidei fœdus; et quemadmodum, quæ alteri nupta est, eam concupiscere omnino nefas est: sic, quæ ad Dei cultum, religionemque est consecrata, nullo pacto licet illam uxorem appetere. Si vero quis mulierem, quæ nupta est, cum eam innuptam esse opinetur, uxorem sibi dari concupiscit, neque, si in matrimonium alii collocatam intelligeret, eam nuptam sibi dari cuperet, (id quod Pharaoni, et Abimelech contigisse legimus, qui Saram in matrimonio habere concupierunt, cum eam minime nuptam, Abrahæque sororem, non uxorem arbitrentur)¹ ille certe, qui eo animo est, ejusmodi præcepti legem violare non videtur.

8.

*Remedia
contra
concupiscentiam:*

*rerum divinarum
studium,*

SED ut Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc cupiditatis vitium accommodata sunt, explicare alteram præcepti rationem debet: quæ in eo consistit, ut, si divitiæ affluent, cor non apponamus, easque pietatis, et divinarum rerum studio abjicere parati simus, et in sublevandas pauperum miseras libenter pecuniam erogemus; si desint facultates, egestatem æquo, et hilari animo feramus; et quidem si rebus nostris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates restinguemus. De paupertatis autem laudibus, divitiarumque despicientia in sacris litteris, et apud S. Patres facile erit Parocho multa colligere, et fidei populo tradere.

*voluntatis
conformatio
ad
Dei
beneficium,*

Hac item lege præcipitur, ut ardenti studio, summaque cupiditate optemus id potissimum effici, non quod nos concupiscimus, sed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur. Voluntas autem Dei in eo maxime est, ut nos singulari quodam modo sancti efficiamur, animumque nostrum sincerum, atque ab omni labe purum, integrumque conservemus, et exerceamus nos in iis mentis, ac spiritus officiis, quæ corporis repugnant sensibus; horumque edomitijs appetitionibus, ratione, ac spiritu duce, rectum vitæ cursum teneamus; quive præterea sensus materiam cupiditatibus nostris, libidini præbent, eorum vim maxime reprimamus.

¹ Gen. XII, 11; XX, 2 et seqq.

Sed ad hunc cupiditatum ardorem restinguendum, plurimum etiam hoc potest, si, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum vero illud incommodum est, quod, quoniam ejusmodi cupiditatibus paremus, in anima nostra regnat summa peccati vis, ac potestas; quamobrem monuit Apostolus: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus.¹ Nam quemadmodum, si cupiditatibus resistimus, peccati vires concident: ita, si iisdem succumbimus, Dominum a regno suo expellimus, et in ejus locum peccatum introducimus. Alterum præterea incommodum est, quod ab hac concupiscendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant, ut D. Jacobus docet.² D. item Joannes: Omne, inquit, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ.³ Tertium incommodum in eo est, quoniam rectum animi iudicium his cupiditatibus obscuratur; homines enim iis cupiditatum tenebris obcæcati, honesta, et præclara putant omnia, quæcumque ipsi concupiscunt. Opprimitur præterea concupiscendi vi verbum Dei, quod in animis nostris a magno illo agricola Deo insitum est; sic enim apud D. Marcum scriptum est: Alii sunt, qui in spinis seminantur: hi sunt, qui verbum audiunt, et ærumnæ sæculi, et deceptio divitiarum, et circa reliqua concupiscentiæ introeuntes, suffocant verbum, et sine fructu efficitur.⁴

*consideratio
incommodorum
concupiscentiæ.*

9.

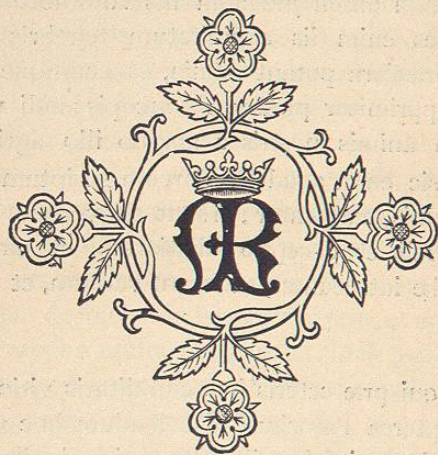
*Quinam
præcipue
a vitio
cupiditatis
arcendi.*

JAM vero, qui præ ceteris hoc cupiditatis vitio laborant, quosque propterea Parochus ad colendum hoc præceptum diligentius cohortari debet, illi sunt, qui lusionibus non honestis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur: mercatoresque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt, atque id ægre ferunt, ut alii præter ipsos sint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipsi possint: qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipsi lucrentur. Peccant etiam milites, qui bellum expetunt, ut furari ipsis liceat: medici item, qui morbos desiderant: jure consulti, qui causarum, litiumque vim, copiamque concupiscunt: tum ar-

¹ Rom. VI, 12. — ² Jac. I, 14. — ³ I Joan. II, 16. — ⁴ Marc. IV, 18.

tifices, qui quæstus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui alienæ laudis, gloriæque avidi, atque appetentes sunt, non sine aliqua famæ alterius obrectatione, idque præsertim, si, qui illam appetunt, ignavi, nulliusque pretii homines sunt : fama enim, et gloria, virtutis, atque industriæ, non ignaviæ, aut inertiae, præmium est.

Pars Quarta.
DE ORATIONE.

RN officio, et munere Pastoralis cumprimis necessaria est ad salutem fidelis populi, præceptio Christianæ precatationis; cujus vim, ac rationem multos necesse est ignorare, nisi pia, et fidei Pastoris diligentia tradita sit. Quamobrem præcipua Parochi cura versari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, et quo modo orandum sit.

I
*Præcipua
Parochi
cura in
docendo
orandi
modo.*

Omnes autem necessariae precatationis numeros continet divina illa formula, quam Christus dominus apostolis, et per illos, eorumque successores, omnibus deinceps, qui Christianam religionem susciperent, notam esse voluit; cujus verba, atque sententias sic animo ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus.

Ut autem in hac orandi ratione suppetat Parochis facultas instituendi fideles auditores, quæ magis opportuna visa sunt, hic proposuimus, sumpta ab iis scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, et copia maxime laudatur : nam reliqua, si opus fuerit, Pastores ex eisdem fontibus haurire poterunt.

DE NECESSITATE ORATIONIS. Primum igitur docendum est, quam sit oratio necessaria : cujus præceptum non solum consilii causa traditum est, sed etiam necessarii jussi vim habet; quod a Christo domino declaratum est illis verbis : Oportet semper orare.¹ Hanc orandi necessitatem ipsa, etiam illo Dominicæ precatationis quasi proœmio, ostendit Ecclesia : Præceptis salutaribus moniti, et divina institutione formati, audemus dicere. Itaque cum esset necessaria precatio Christianis hominibus, et illud a discipulis ipse rogatus esset : Domine, doce nos orare;² præscripsit eis orandi formam Dei Filius, et spem attulit impetrationis eorum, quæ postularent : et ipse documentum fuit precatationis, qua non solum utebatur

2
*Oratione-
cessaria
tum ex
Dei præ-
cepto,*

¹ Luc. XVIII, 1. — ² Luc. XI, 1.